

Syrianska Riksförbundet i Sverige - SRF -

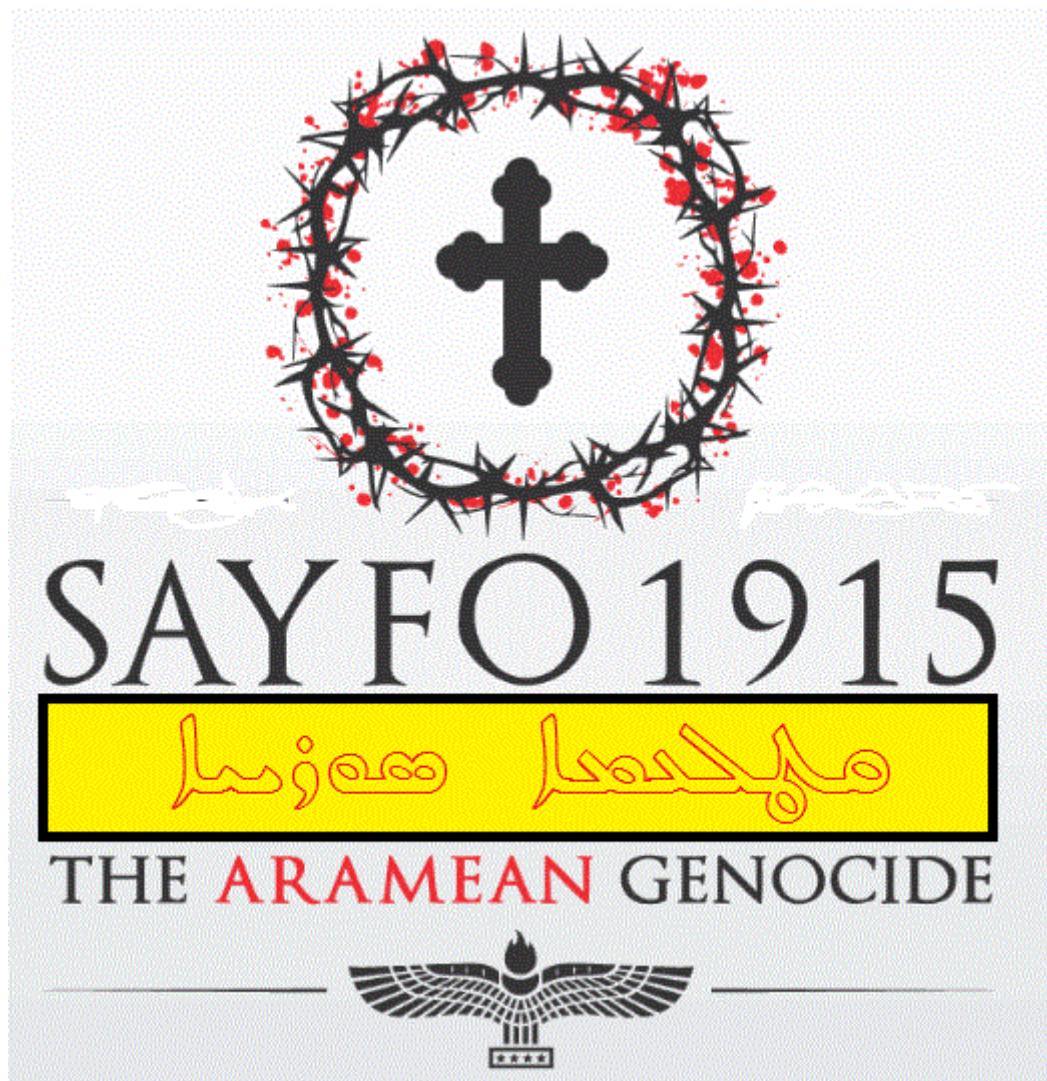
Utställning och seminarium - FOLKMORDEN 1915 -

Södertälje kommun ger i samarbete med Armeniska, Assyrisk, Pontiska grekers, Kaldeiska samt Syrianska riksförbunden en utställning och ett seminarium om folkmordet 1915.

Utställningen pågår i stadshusets entré 15 april till 15 maj och seminariet sker den 15 april klockan 18.00–21.15 i stadshuset.

Medverkande experter är Vahagn Avedian, doktorand i historia, Ragip Zarakolu, turkisk publicist och människorättsaktivist, Göran Gunner, docent och lärare i mänskliga rättigheter, David Gaunt, professor i historia, Svante Lundgren, teolog och docent i judaistik, och Maria Karlsson, doktorand i historia.

Sammanställt av Ishak Akan

Inbjudan till invigning av utställning och seminarium - Folkmorden 1915 -

Välkomna till utställningen - FOLKMORDEN 1915 - som ägde rum för 100 år sedan.

I samband med invigningen arrangeras även ett seminarium med inslag av musik och körsång. Det blir korta föreläsningar och panelsamtal med några av de främsta experterna på området.

Tid: den 15 april kl.18.00–21.15

Plats: Södertälje stadshus, Campusgatan 26

Bakgrund:

I juni gav kommunstyrelsen uppdrag till stadsdirektören att kommunen ska uppmärksamma minnet av 100 år sedan Seyfo. Södertälje kommun har engagerat riksorganisationerna som har bildat en styrgrupp för detta projekt. I styrgruppen har man kommit överens om att anordna:

- 1 – Utställning (invigs den 15 april pågår fram till 15 maj)
- 2 – Seminarium (äger rum i samband med invigningen)
- 3 – Aktiviteter i högskolan och gymnasier, som t ex se filmen, besöka utställningen med

Syrianska Riksförbundets (SRF) syfte med denna utställning är inte att väcka något hat mot dem som utförde dessa folkmord, utan syftet med SRF:s medverkan i denna utställning är:

- att få omvärldens uppmärksamhet och stärka syrianska gruppens medvetenhet och öka deras kunskaper på de systematiska folkmorden på de kristna i allmänhet och syrianska folkmordet SEYFO i synnerhet i Turkiet och kringliggande länder under styre av det Osmanska Riket 1915.
- att synliggöra/påminna folkmord av de kristna som förekommer och att det sker förföljelser, massaker och etnisk rensning även i vår tid.
- att på ett sakligt och allsidigt sätt få en världsupinion om folkmorden som kan förmå att FN och andra demokratiska världssamfund tar sitt ansvar och agerar omedelbart mot de terroristorganisationerna runtom i världen som är ett hot mot hela mänskligheten och få stopp på förföljelse, förtryck, övergrepp och folkmord av de kristna samt andra icke-muslimska minoriteter i världen, i synnerhet i Irak Syrien och i hela mellanöstern.
- att få Turkiet på den demokratiska arenan för att göra upp med sin historia och erkänna folkmordet 1915 på syrianska folket.

Vi på Syrianska Riksförbundet tänder 100 ljus för varje martyr som fick sätta livet till under folkmordet som vi syrianer kallar SEYFO - 1915 -.

Till minne av alla syrianska martyrer genom tiderna tänder vi också ett ljus.

Nu rullar inbjudningarna ut för spridning. Tacksam om ni kan informera era medlemmar och gör reklam för evenemanget på era hemsidor, sociala medier osv.

Vi har ett begränsat antal platser. Därför behöver vi [din anmälan senast den 10 april](http://www.sodertalje.se/fm1915). För information om program, gästföreläsare och hur du anmäler dig: www.sodertalje.se/fm1915

Förbundsstyrelsen

Samordnare för 100 årsminnet SEYFO och V. ordförande

Ishak Akan

Program för invigning och seminarium den 15 april

Kl. 18.00

Utställningen invigs av kommunstyrelsens ordförande (S), Boel Godner i Stadshusets utställningshall. Vi bjuder på dudukmusik, och utställningen presenteras av representanter från de olika riksförbunden.

Kl. 18.20

Dagens moderator Vahagn Avedian, doktorand vid Historiska institutionen i Lund, presenterar sig och kvällens seminarieprogram på Stadsscenen Trombon. Kommunfullmäktiges ordförande Besim Aho hälsar alla välkomna.

Kl. 18.30

Vahagn Avedian presenterar kvällens talare.

Kl. 18:35

Tal av Ragip Zarakolu, turkisk publicist och människorättsaktivist.

Kl. 18.45

Korta föreläsningar av följande talare: Svante Lundgren, David Gaunt, Göran Gunner, Vahagn Avedian samt Maria Karlsson. Inslag av körsång och dans.

Kl. 20.35

Panelsamtal med gästföreläsare under ledning av Vahagn Avedian.

Kl. 21.15

Körsång och avslutning.

Presentation

Av medverkande den 15 april

Moderator och föreläsare - Vahagn Avedian

Vahagn Avedian är sedan HT 2012 doktorand i historia vid Lunds universitet. Kärnområdet i hans forskningsintresse handlar om folkmord, närmare bestämt Armeniska folkmordet dock med fokus på dess arv och eftergifter.

Hans avhandling handlar om en genealogisk studie av folkmordet 1915, hur det har kommit att påverka en rad aktörer så som Armenien, Turkiet men även omvärlden. Folkmordet har inte bara gett upphov till en stor armenisk diaspora, utan dess förnekelse har även format en signifikant del av turkiska statens självbild och utrikespolitik. Det är lika aktuellt som för 90 år sedan då det dyker upp i främmande länders parlament.

Den duala processen om erkännande och förnekelse har därmed utvecklats i symbios under de senaste 90 åren och omvärlden har deltagit aktivt i denna process, antingen genom officiella erkännande eller vägran till detsamma. Samtidigt har forskningen om armeniska folkmordet blomstrat sedan mitten av 1980-talet för att bli det mest studerade fallet efter förintelsen.

Ragip Zarakolu

Ragip Zarakolu, född 1948, Büyükağa i Istanbul, är en publicist i Turkiet. Han är välkänd för att ha haft över 40 rättegångar mot sig för att bland annat ha publicerat böcker som berör det armeniska folkmordet under första världskriget i nuvarande Turkiet men även för

att ha publicerat böcker som berör kurder och andra minoriteters situation i Turkiet.

En av Ragips första fängelsestraff var 1971 under militärjuntans statskupp i Turkiet, han fängslades fem månader för att ha haft hemliga relationer till Amnesty International. 1977 grundade Ragip Belge Publishing House tillsammans med sin fru.

Den 17 juni 2008 dömdes den Ragip Zarakolu, till fängelse för att ha gett ut boken *The Truth Will Set Us Free: Armenians and Turks Reconciled* av författaren George Jerjian.

Den 16 dec 2013 blev han Sigtuna kommunens första fristadsförfattare under ett år.

Under året som fristadsförfattare har Ragip Zarakolu bott på Sigtunastiftelsen. Vistelsen är ett samarbete mellan stiftelsen, Sigtuna kommun och det internationella nätverket Icorn, International Cities of Refuge Network.

Göran Gunner

Göran Gunner är docent vid Uppsala universitet. Han arbetar som forskare vid Svenska kyrkans forskningsenhet och är lärare i mänskliga rättigheter vid Teologiska högskolan Stockholm. Han har bland annat skrivit boken *"Folkmordet på armenier: sett med svenska ögon"*, en bok som också översatts till engelska. Han är redaktör för och medskribent i boken *"Jag behöver rötter och vingar – om assyrisk/syriansk identitet i Sverige"*.

<https://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?di=915947>

David Gaunt

David Gaunt är född 1944, är en svensk historiker. Han är professor i historia vid Södertörns högskola. Gaunt doktorerade 1975 i historia vid Uppsala universitet med Utbildning till statens tjänst: en kollektivbiografi av stormaktstidens hovrättsauskultanter. Han har länge bedrivit forskning kring vad som verkligen hände den kristna befolkningen 1915-1916 i sydöstra Turkiet 2006 kom han ut med *Massacres, resistance, protectors: muslim-christian relations in Eastern Anatolia during world war I* - som bland annat beskriver hur turkar tillsammans med kurdiska stammar genomförde nästan 200 massakrer på assyrier, syrianer och armenier under åren 1915-1916. Gaunt beskriver noggrant hur förövarna gick till väga by för by."

Maria Karlsson

Maria Karlsson doktorerar i historia vid Lunds universitet. Hon disputerar under våren 2015 på en avhandling om förnekelse av förintelsen och folkmordet 1915.

<http://www.hist.lu.se/person/MariaKarlsson>

Svante Lundgren

Svante Lundgren är teol.dr. och docent i judaistik vid Åbo Akademi. Han har också arbetat som forskare vid Lunds universitet. Han har skrivit många böcker, däribland flera om folkmord. Hans senast bok är *Hundra år av tveksamhet. Osmanska folkmordet på kristna och Sveriges reaktion* (2015). Bland hans andra böcker finns *Stanna eller inte stanna. De kristna i Mellanöstern* (2011) och *Jesus med judiska ögon* (2014).

Underlag till talespersoner

Eftersom ni är talespersoner för era respektive riksförbund så får ni här information kring det underlag som talespersonerna från kommunen använder sig av.

Strategi

Kommunen kommunicerar detta som ett samarbete med riksförbunden: Armeniska riksförbundet, Assyriska riksförbundet, Evxinos Pontos Stockholm - Pontiska grekers riksförbund, Kaldeiska riksförbundet och Syrianska riksförbundet, som är till för att öka kunskapen om dessa historiska händelser nu när 100-årsminnet högtidlighålls. Detta som en del i kommunens arbete med demokrati- och mångfaldsfrågor.

Talespersoner

Riksförbundens talespersoner:

Armeniska riksförbundet: Vahagn Avedian, 070-773 33 83, vahagn.avedian@armenica.org

Assyriska riksförbundet: Afram Yakoub, 076-777 77 68, afram.yakoub@gmail.com

Kaldeiska riksförbundet i Sverige:

Evxinos Pontos Stockholm - Pontiska grekers riksförbund: Konstantinos Fraggidis,
070-485 65 94, info@evxinospontos.com

Syrianska riksförbundet: Ishak Akan, 073-65 88 453, ishakakan@hotmail.com

Kommunens talespersoner:

Boel Godner (S)

Svarar på frågor kring det politiska beslutet och varför kommunen väljer att uppmärksamma detta.

Martin Andreae, stadsdirektör

Svarar på frågor kring hur uppdraget från kommunstyrelsen förvaltats och det övergripande kommunala perspektivet.

Paki Holvander, projektledare

Svarar på frågor om delprojektens arbete - kring utställningen och skolans aktiviteter - och övergripande aktiviteter som rör invigning, seminarier och den film som produceras.

Svarar även på övergripande frågor som rör projektets uppdrag, och samarbetet med riksorganisationerna.

Kommunens huvudbudskap i all kommunikation

Vi gör denna utställning för att uppmärksamma att det i år är hundra år sedan dessa folkmord skedde. Många Södertäljebor är på olika sätt berörda av händelserna. Vårt syfte är att öka kunskapen om dem. Genom att förstå historiska händelser kan vi också förstå skeenden i vår nutid, något som ingår i skolans ansvarsområde. Vi breddar detta med att även inkludera våra medborgare, som en del i kommunens arbete med demokrati- och mångfaldsfrågor.

2015-04-13

Kommunstyrelsens kontor

Textinnehåll i utställningen

Folkmorden 1915

Om samarbetet:

Utställningen är ett samarbete mellan Södertälje kommun och riksförbunden: Armeniska riksförbundet, Assyriska riksförbundet, Evxinos Pontos Stockholm - Pontiska grekers riksförbund, Kaldeiska riksförbundet och Syrianska riksförbundet, för att öka kunskapen om dessa historiska händelser, nu när 100-årsminnet högtidlighålls.

Många Södertäljebor är på olika sätt berörda av händelserna. Genom att förstå historiska händelser kan vi också förstå skeenden i vår nutid. Detta är en del av kommunens demokrati- och mångfaldsarbete.

Här följer de texter som finns med i utställningen. Jag har inte med citat eller bildtexter.

Vägg 1a

Folkmorden

Folkmord är mycket ovanliga. I dag är folkmord försök från en regering att bli av med minoriteter som man av olika skäl inte anser borde vara en del av landets befolkning. Minoriteter blir förföljda av den styrande gruppen därför att de har avvikande språk, religion och annorlunda kultur. Förenta nationerna, FN, definierar folkmord som aktioner för att döda gruppens medlemmar eller försätta dem i situationer som koncentrationsläger eller dödsmarscher där de inte kan överleva, men även aktioner för att hindra folkgruppen att leva vidare genom att ta barnen från sina föräldrar. Ofta förstörs gruppens kultur – kyrkor, minnesmärken, bibliotek och annat utplånas. De som lyckas överleva tillåts sällan återvända till sina hem. Folkmord sker i samband med krig, vilket hindrar andra regeringar från att ingripa för att göra slut på dödandet eller skydda offren.

Inom det Osmanska riket avvek armenierna, assyrierna, syrianerna, kaldéerna och grekerna från den turkiska normen genom att tala andra språk än turkiska, tillhöra andra religioner än de styrande, ha andra yrken och kultur. Det ansågs inte att det fanns plats för dem i den nya turkiska stat som de turknationalistiska makthavarna planerade. Folkmord sker inte plötsligt, utan föregås av diskriminering och trakasserier under lång tid. Kristna grupper i Osmanska riket levde under hårt tryck sedan århundraden, med stora massakrer under varje generation. Dessa förföljelser nådde dock aldrig samma intensitet och omfattning som folkmordet under första världskriget, i synnerhet under 1915. Under kriget utsattes den turkiska och kurdiska befolkningen för mycket propaganda och desinformation som beskrev de kristna som

samhällsfarliga rebeller och även som bärare av omänskliga faror, som baciller.

Det är oklart om folkmorden planerades långt innan första världskriget började eller om det stegvis byggdes upp medan kriget pågick. Säkert hade några av de politiska ledarna sedan lång tid önskat att de kunde fördriva de kristna för att bygga upp ett totalt annorlunda samhälle. Men det är också klart att massakrerna startade i april och maj 1915, många månader efter att kriget började i november 1914 och att också kristna soldater då ingick i armén som lojala medborgare. Vissa kurdiska stammar deltog i massakrerna på regeringens sida. Men andra kurder och jezidier, som hade en egen religion, hjälpte de kristna.

Den här utställningen är ett samarbete mellan de berörda folkgruppernas riksförbund med stöd av Södertälje kommun.

Armeniska riksförbundet

The Union of Armenian Associations in Sweden

Assyriska riksförbundet

Assyrian Federation of Sweden

Kaldeiska riksförbundet i Sverige

Chaldean association union in Sweden

Evxinos Pontos Stockholm Pontiska grekers riksförbund

Pontian Culture Association Evxinos Pontos Stockholm

Syrianska riksförbundet i Sverige

Syriac Federation of Sweden

Vägg 1b

Vad hände sedan?

Efter folkmorden etablerades 1923 republiken Turkiet som en ny stat som var mycket mindre än det Osmanska riket. Befolkningens sammansättning var helt annorlunda, och det förväntades att alla medborgare var "turkar" oberoende av etnisk bakgrund. Den politiska ledningen hade ett starkt inslag av militärer. De tidigare så talrika armenierna och grekerna var i stort sett borta, utom kring huvudstaden Istanbul. Ett fåtal assyrier och syrianer fanns kvar inom den nya staten på gränsen till Syrien. De övriga överlevande var spridda som flyktingar över hela världen med stora grupper i de nya staterna Irak, Libanon och Syrien, men även i Frankrike, USA och Sovjetunionen. De var utblottade och fick börja livet på nytt. Många var ensamma då de hade mist sina familjer och släktingar. Turkiets ekonomi var körd i botten. Grekerna hade stått för skeppsrederierna och handel med främmande länder, armenierna hade ägt och arbetat i de flesta fabrikerna, bankerna och dessutom varit viktiga inom jordbruket, läderhantering och metallhantverk. Assyrier, syrianer och kaldéer hade varit hantverkare – tillverkade och färgade textilier, sydde kläder, smidde silver, gjorde skor och lerkrukor. De flesta av dessa hantverkare, tjänstemän, arbetare och bönder var borta. Deras egendom, hus, verkstäder och pengar hade

beslagtagits av staten eller tagits över av deras grannar. Nya människor flyttade in i deras hus.

När de kristna minoriteterna inte längre var betydelse fulla och inte längre upplevdes som ett hot, kom i deras ställe kurderna att förföljas som en annorlunda grupp som motsatte sig assimilering. Östra Turkiet förblev fram till nu en våldsam plats märkt av militära konflikter och förflyttningar av folkgrupper.

Varför skedde folkmordet 1915? Svaret är delvis politiskt och delvis ekonomiskt. De nya makthavarna, som kallade sig ungturkarna, önskade göra en totalförändring av samhället. I deras ögon var de kristna minoriteterna, på grund av att de var så olika, omöjliga som medborgare. Både för staten och lokal befolkningen uppkom en möjlighet att berika sig genom att plundra de förvisade eller mördade invånarnas hem. Andra trodde att dödandet av otrogna och att förstöra deras kultur var det enda rätta. Vad som gjorde detta till folkmord var att det systematiska dödandet uppmuntrades av regeringen – man kunde döda och plundra utan risk för att bestraffas. Det var en tid då mänsklig moral och tolerans sattes ur spel, och de som beskyddade offren utsatte sig för fara.

David Gaunt,
professor i historia

Vägg 2a och 3a

(David Gaunt har hjälpt till att välja ut dessa datum. Många av de platser som finns nämnda i tidslinjen kan du finna på den osmanska kartan på utställningsvägg 8a.)

Viktiga händelser 1914–1915

Maj 1914

Delar av den grekiska befolkningen längs Turkiets västkust fördrivs.

26 oktober 1914

Inrikesministern Talaat Pasha beordrar militären att tvångsförflytta assyrierna från gränsen mot Iran.

November 1914

Det turkiskosmanska riket deklarerar krig mot Ryssland, Storbritannien och Frankrike.

Januari 1915

En turkisk armé ockuperar nordvästra Iran, och i kaoset som uppstår sker många massakrer och tiotusentals armenier och assyrier flyr.

Mars 1915

Turkiska soldater mördar 700 armeniska och assyriska bönder i den iranska byn Haftevan.

20 april 1915

Belägringen och beskjutningen av det armeniska kvarteret i den turkiska staden Van påbörjas.

24 april 1915

Flera hundra armeniska ledare i den osmanska huvudstaden Konstantinopel grips.

24 maj 1915

Frankrike, Ryssland och Storbritannien anklagar den osmanska regeringen för brott mot mänsklighet och civilisation.

30 maj 1915

En lag som beordrar militären att driva ut armenierna ur landet antas (deportationerna har dock pågått i två månader, bland annat från Erzurum och Zeytoun).

30 maj 1915

Omkring 600 gripna armenier från staden Diyarbakir mördas och deras kroppar kastas i floden Tigris.

Juni–augusti 1915

Massakrer och deportationer av den armeniska, assyriska och syrianska befolkningen i östra Anatolien.

10 juni 1915

I staden Mardin tvingas en blandad grupp av 400 armeniska, assyriska och syrianska ledare i kedjor att marschera ut ur staden, och de mördas sedan.

18 juni 1915

Turkiska trupper massakrerar flera tusen kaldéer och assyrier i staden Siirt.

Juli 1915

Den syrianska och assyriska staden Midyat gör uppror. Det krossas dock efter en veckas strider sedan många dödats. De överlevande flyr.

Juli–oktober 1915

En del syrianska och assyriska byar lyckas stå emot belägringar – AynWardo, Azakh, Basibrin, Hah.

Juni–september 1915

Assyrier i Hakkaribergen drivs ut ur sitt hemland av den osmanska armén.

December 1915

Deportationerna och belägringarna upphör tillfälligt efter att flera hundratusen armenier, assyrier och syrianer mördats, dött av sina lidanden, landsförvisats eller flytt sina hem.

I slutet av första världskriget (1916–1918) återupptas massakrer och fördrivningar av de få kvarvarande armenierna i Anatolien. Då beräknas 275 000 assyrier och syrianer och mer än en miljon armenier ha dött. Lidandet fortsätter 1923 när greker drivs ut ur Turkiet efter att Grekland förlorat kriget mot Turkiet som pågick 1919–1922 med flera hundratusen offer.

Vägg 3b

Vad visste omvärlden?

Långt innan första världskrigets utbrott, visade världen stort intresse för de kristna minoriteternas ställning inom Osmanska riket. Många massakrer på armenier och andra kristna ägde rum under 1890-talet och igen 1909. De europeiska stormakterna (England, Frankrike, Ryssland och Tyskland) tryckte på för att få beskydda framför allt armenierna. Efter massakrerna fanns många föräldralösa armeniska barn, och de togs om hand i barnhem som drevs av europeiska och amerikanska organisationer. Flera skandinaviska kvinnor arbetade i dessa barnhem, bland andra svenskan Alma Johansson. När folkmordet startade 1915 fanns många utländska vittnen på plats.

Den första informationen om massakrer på armenier och assyrier kom i mars 1915 då en osmansk armé slaktade omkring 700 vuxna män. Rapporter kom från ryska diplomater och från missionärer som var på plats. Nyheten spreds till tidningarna världen över. Snart kom fler rapporter om nya massakrer och om den turkiska arméns angrepp på armenier i staden Van i april. Tidningar som New York Times och Times of London publicerade nästan dagligen nyheter om angreppen på kristna under våren 1915. Resultatet blev att England, Frankrike och Ryssland gjorde en gemensam deklaration att om massakrerna fortsatte skulle de efter kriget bestraffa den turkiska regeringen. Den amerikanska ambassadören Morgenthau försökte tala med inrikesministern Talaat Pasha, men han vägrade att lyssna. Även de tyska diplomaterna och påven försökte få stopp på massakrerna, men utan framgång.

Den brittiska regeringen samlade ihop 150 olika vittnesmål om folkmordet och tryckte dem i en bok – ”The Treatment of the Armenians in the Ottoman Empire” (1916). Den innehöll fakta, inte bara om armenierna utan även om assyrierna. Bland de ögonvittnena i boken finns Alma Johansson som berättade om mordet på barnen i hennes barnhem. Den svenska socialdemokratiska ledaren Hjalmar Branting läste boken och chockerades. I Stockholm, och överallt i världen, hölls möten till stöd för de deporterade armenierna. Insamlingar av pengar startade för att få fram mat och kläder till de svältande överlevande.

Vägg 6b

Fotografier av Armin T Wegner

Armin T Wegner (1886–1978) föddes i Tyskland och blev ögonvittne till folkmordet. Vid första världskrigets utbrott anmälde han sig som frivillig sjukskötare i Polen. I april 1915 skickades han till Mellanöstern. Han använde sin ledighet för att undersöka rykten om massakrer av armenier. Efter att brutit mot order som var avsedda att kväva nyheter om massakrerna, samlade han in information och tog hundratals fotografier i armeniska

deportationsläger. På det turkiska befälets begäran greps Wegner till slut av tyskarna och kallades hem till Tyskland i december 1916. I sitt bälte hade han gömt bevis för folkmordet.

I ett öppet brev till den amerikanska presidenten Woodrow Wilson vid fredskonferensen 1919, protesterade Wegner mot övergreppen som den turkiska armén hade begått mot armeniska folket och bad att en självständig armenisk stat skulle skapas. Det armeniska folkets tragedi hemsökte honom under resten av hans liv. Under 1920talet blev han kändis med sin ryska bok, Fem fingrar över dig, som förutspådde stalinismens ankomst.

Wegner var även en av de första rösterna som protesterade mot Hitlers behandling av judarna i Tyskland. Han vistades i sju olika nazistiska koncentrationsläger och fängelser innan han kunde rymma till Italien.

Vägg 7b

Ögonvitnesskildringar

1. Dagbok om massakrer av Gabriyel Tuma-Hendo – syriansk katolsk präst och lärare i Azakh, numera Idil.

”I början av maj 1915 sammankallade valin alla de ledande kristna (armenier, kaldéer, syrier (Syrianer), melkiter) i Omid och kastade dem i fängelse under förevändning att de hade vapen. När natten kom, dödade han dem och kastade dem i floden. På morgonen sade han till övriga kristna: ’Era ledare har flytt ur fängelset och begett sig till de statsfientliga armenierna i Armenien.’ De kristna sörjde denna nyhet i sina hjärtan, ty den var mycket svår att bära. Valin fortsatte och skickade efter alla skraddare, de muslimska såväl som de kristna, för att vilseleda de kristna. Han sade till dem: ’Staten vill att ni syr uniformer. Tjäna den troget!’ Men på natten släppte han ut muslimerna och dödade de kristna och kastade dem i floden. På morgonen sade han till de kvarvarande kristna: ’Era landsmän har flytt och begett sig till armenierna i deras land.’ Sedan kallade han samman snickarna och sade till dem: ’Staten kallar er att tillverka stolar och sängar åt de sjuka och sårade på sjukhusen.’ Sedan kom turen till smederna och bagarna, yrke efter yrke. I alla inpräntade han att detta var deras plikt. ’Staten kallar er till tjänst för att ni ska tjäna fosterlandet. Men på natten dödade han dem och kastade dem i floden. När han var klar med hantverkarna övergick han till arbetarna och alla övriga armeniska män från 15 till 60 års ålder. ’Var nitiska och uppriktigt trogna i ert tjänande av staten! sade han. Tyskland har lovat oss att dra järnvägsspår genom riket för varje hastighet för att underlätta transporten av militär till krigsskådeplatserna. Nu kallar regeringen er att ge er av till Mosul för att där arbeta i fosterlandets tjänst.’ De kristna förstod till slut att de hamnat under kniven. Men vart skulle de fly?”

2. Alma Johansson

Alma Johansson, 1881–1974, var en svensk missionär som i många år arbetade i Mush (numera Mus) i dagens östra Turkiet, dåvarande Osmanska riket. Hon arbetade vid ett tyskt barnhem för föräldralösa armenier och tjänstgjorde dessutom som sjuksköterska och barnmorska. Vid utbrottet av första världskriget började förföljelserna mot de kristna minoriteterna i Osmanska riket att öka. Alma Johansson blev vittne till många av dessa grymheter.

Sina upplevelser skildrade hon i skriften Ett folk i landsflykt. Hon lämnade även vittnesmål till tyska och amerikanska diplomater som publicerade uppgifterna. I Armeniens huvudstad Jerevan finns vid det mäktiga folkmordsmonumentet Tsitsernakaberd en minnesplatta med Alma Johanssons namn.

”Då det ej fanns män kvar att taga ut (till militärtjänsten), en del hade ju köpt sig fria, kom turen till åldringar och gossar. En gång skulle proviant skickas från Musch till den kaukasiska fronten, men som det ej var någon väg över bergen och alla hästar och mulåsnor var tagits i bruk för militära ändamål, måste människorna tjänstgöra som lastdjur. Naturligtvis blev det armeniernas lott. Män funnos inga, gubbar och pojkar måste tagas. O, jag önskar jag kunde måla för eder syn en sådan skara, som av gendarmerna blivit insamlad i byarna. En gång mötte guvernören en sådan flock. En gammal sjuk man i hopen föll på knä för honom och bad: ”Hav förbarmande, jag kan ej gå den långa vägen, ännu mindre bära en börda.” Guvernören blev ond, drog ridspöet ur stövelskaftet och började piska mannen, sägande: ’Jag skall visa er att jag inte känner förbarmande’. Mannen dog under hans piska. När dessa armenier kommo in i staden, blevo de först instängda i ett skjul, utan ljus och luft och dörren stängdes om dem. Där lågo de sjuka, där dogo de, ingen frågade efter dem.”

3. Missionären Robert M Labaree

(Utdrag ur brev till hans mor, Tabriz, 12 mars 1915)

”Ledsamma nyheter. Kurderna som fördrivits från Khoi har mördat 800 assyriska och armeniska män efter fruktansvärd tortyr. Det skedde på Salamasslätten. I Urmieh plundrade de återvändande kurderna den största och mest välbärgade assyrierbyn Gulpashan som till en början skonades sedan den betalade en hög lösenssumma. Männen i byn fördes till kyrkogården och dödades där. Man våldförde sig fruktansvärt på kvinnor och barn. Sextio män, som sökt skydd på den franska missionsstationen, släpades ut och sköts. Andra hängdes. Den schweiziska lärarinnan för missionärernas barn har dött i tyfus. Jag blev ombedd att resa till Urmieh, men vägen är avspärrad. Var snäll och förmedla dessa nyheter till herr Speer.”

”Det som hände då påverkar oss alla nu”

Kommunen ger utställning och seminarium om folkmord

En utställning och världens främsta experter i ett seminarium ska uppmärksamma folkmordet 1915.

– Det som hände då påverkar oss alla nu, säger Paki Holvander på kommunen.

Fakta

Utställning och seminarium

Södertälje kommun ger i samarbete med Armeniska, Assyriska, Pontiska grekers, Kaldeiska samt Syrianska riksförbunden en utställning och ett seminarium om folkmordet 1915.

Utställningen pågår i stadshusets entré 15 april till 15 maj och seminariet sker den 15 april klockan 18.00–21.15 i stadshuset.

Medverkande experter är Vahagn Avedian, doktorand i historia, Ragip Zarakolu, turkisk publicist och människorättsaktivist, Göran Gunner, docent och lärare i mänskliga rättigheter, David Gaunt, professor i historia, Svante Lundgren, teolog och docent i judaistik, och Maria Karlsson, doktorand i historia.

1915 dödades upp emot två miljoner kristna i det Osmanska riket, där Turkiet ligger i dag. Assyrier och syrianer kallar det för Seyfo som betyder svärdets år.

– Vi ville inte använda det namnet eftersom det är så många fler folkgrupper som drabbades som inte använder det namnet, säger Paki Holvander, mångfaldsstrateg på Södertälje kommun, och nämner kaldéer, armenier och grekiska ponter.

Sveriges riksdag erkände folkmordet 2010 och i juni i fjol bestämde kommunen sig för att uppmärksamma att det i år är 100 år sedan.

Tillsammans med fem riksförbund vars medlemmar har erfarenhet av folkmordet har man arbetat fram en utställning som har vernissage i stadshuset nu på onsdag 15 april och visas till och med 15 maj.

– Det här är viktiga frågor och vårt syfte är att öka kunskapen och ge den här traumatiska upplevelsen som en stor del av Södertäljes befolkning bär med sig en värdig ihågkomst, säger Paki Holvander.

På invigningsdagen kommer det även att vara ett seminarium i stadshuset.

– De främsta experterna inom området kommer att delta för att visa vad som hände och varför. Det finns ju inga ursäkter men det är viktigt att försöka förstå varför de kristna jagades ut ur Turkiet och varför Turkiet än i dag inte vill erkänna att det har skett, säger Paki Holvander.

Seminariet är lika mycket för dem som inte vet någonting som för dem som hört släktingars historia men här får ett annat perspektiv.

– Det här var det första folkmordet som skedde. Vissa experter menar att om vi lärt oss läxan då hade det inte skett folkmord på judar i andra världskriget eller i Rwanda eller Jugoslavien. Vi vill ju inte att det kan hända igen, säger Paki Holvander.

Seminariet har även korta pauser med musik- och dansunderhållning av de medverkande föreningarna. Det kommer även finnas representanter från föreningarna på plats vid utställningen varje dag för att svara på besökarnas frågor.

– Om man bor i Södertälje kommer man ha stor behållning av det här. Det är även otroligt viktigt att ha kunskap om orsakerna och förstå att det som hände då påverkar oss alla i dag, säger Paki Holvander.

På måndag blir det även ett seminarium med de hitresta experterna för ett 60-tal lärare inom samhällskunskap.

– Vi har tagit fram en film med diskussionsmaterial och även om lärarna är duktiga kan de behöva bolla den här komplexa frågan med experter för att lägga fram den på rätt sätt och ge svar på frågor som kan dyka upp, säger Paki Holvander.

Det ”glömda folkmordet” uppmärksammas

<http://www.svt.se/nyheter/regionalt/sodertalje/det-glomda-folkmordet-uppmarksammas>

1 min 59 sek

Det ”glömda folkmordet” uppmärksammas - SVT.se regionalt 15 apr 2014

Det ”glömda folkmordet” uppmärksammas

För hundra år sedan begicks vad som har kallats för det ”glömda folkmordet”. Upp till två miljoner armenier, assyrier, syrianer och pontiska greker mördades eller dog under flykt. Idag invigs minnesutställningen i Södertäljes stadshus.

Året var 1915 och världen låg i krig. I Europas utkanter höll det Osmanska imperiet att falla sönder. De så kallade Ungturkarna hade gripit makten från sultanen, och man påbörjade en etnisk rensning av de armenier som bodde i vad som idag är de östra delarna av Turkiet.

Förutom armenierna var det också andra kristna medborgare i imperiet, såsom assyrier, syrianer och pontiska greker som avrättades.

Dödades och tvingades fly

Många som inte dödades direkt tvingades fly genom den syriska eller den mesopotamiska öknen. Människor dukade under av påfrestningarna, och det uppskattas att omkring 1,5 miljoner armenier dog genom avrättningar, svält eller uttorkning.

Idag invigs en minnesutställning i Södertäljes stadshus.

– Det är en väldigt stor del av vår befolkning i Södertälje som faktiskt bär på de här minnena. Genom generationer har de fått återberättat för sig vad som hände med deras förfäder, säger Paki Holvander, som är demokrati- och mångfaldsstrateg på Södertälje kommun.

”Inte glömt längre”

Sveriges riksdag erkände folkmordet för fem år sedan, men det har Turkiet inte gjort. Men enligt Vahagn Avedian på Armeniska Riksförbundet har omvärlden bara de senaste tjugo åren fått veta mer om vad som hände för hundra år sedan. Och han tror att kunskapen kommer att öka ytterligare.

– De kommande 10-15 åren har man glömt den här etiketten om det

Publicerad 15 apr 2015 06:15 Uppdaterad 15 apr 2015 06:38

Tomas Karlsson, politisk redaktör

Svårförklarlig benämningsskräck

Säg Seyfo och hela Södertälje vet vad du menar. Hela Södertälje förutom Stadshuset, vill säga.

Senare denna månad är det 100 år sedan folkmordet i det Ottomanska riket inleddes – det som vi i Södertälje kallar Seyfo, efter det assyrisk/syrianska ordet för svärd.

I princip förföljdes alla icke-muslimer – armenier, assyr/syrianer, kaldéer, yazidier, pontiska greker och judar fördrevs eller mördades under 1915 och åren därefter. Främst i områden som ligger i dagens Turkiet, Syrien och Irak (i många fall samma områden som nu härjas av inbördeskrig och Islamiska statens övergrepp).

Det är känt att Adolf Hitler hade Seyfo som inspirationskälla när Nazityskland iscensatte förintelsen.

I en stad som vår är naturligtvis Seyfofrågan ständigt aktuell, minns bland annat det senaste decenniets diskussion om en särskild minnesplats. Och i ett läge där dagens Turkiet alltjämt vägrar betrakta mördandet som ett folkmord har frågan också nationell dignitet. I mars 2010 röstade riksdagen för att Sverige ska erkänna Seyfo som ett folkmord, men för att det ska bli Sveriges officiella hållning krävs att en svensk regering (som inte behöver göra som riksdagen säger i utrikesfrågor) också verkar för detta. Alliansregeringen gjorde dessvärre aldrig detta. Och Stefan Löfvens S-MP-ministär har inte heller gett någon sådan signal – det vore givetvis oerhört lämpligt om Löfven kommer till skott nu i samband med 100-årsminnet.

Vi vet att regeringen planerar svensk representation vid minnesceremonier i Jerevan, Armenien den 24 april, samt att man ska närvara under minnesgudstjänsten i Storkyrkan i Stockholm samma dag. Inget mer.

Redan i kväll öppnar en utställning om Seyfo i Södertälje stadshus. Den ger en bra inblick – såväl för den redan insatta som för den som inte känner till vad som skedde. Flera av fotografierna på interneringsläger, undernäring, tvångsmarscher och död är starka. De visar att bilder av mänskligt lidande och omänskligt förtryck är i princip desamma i dag, hundra år senare. På öppningsdagen hålls även föredrag och panelsamtal med några av de mest kunniga på området – däribland historikern och författaren David Gaunt.

Lika logiskt som att Södertälje uppmärksammar folkmordet, lika ologiskt är det att kommunen undlåter att kalla det vid sitt rätta namn.

Utställningen heter 1915 kort och gott – Seyfo får inte nämnas.

Kommunens mångfaldsstrateg, Paki Holvander, [motiverade detta i lördagens LT](#): ”Vi ville inte använda det namnet eftersom det är så många fler folkgrupper som drabbades som inte använder det namnet.”

Det är helknasigt. Seyfo utesluter inga andra folkgrupper. Tvärtom. Det är dessutom det vedertagna namnet i riksdagsmotion efter riksdagsmotion från ledamöter de senaste åren.

I en kommun med cirka 30 000 assyrier/syrianer kaldéer – och där övriga befolkningen sedan länge lärt sig att använda samma namn – är Seyfo bra mycket mer heltäckande för alla de drabbade folkgrupperna än något annat ord. Det ger dessutom identifikation. I jämförelse blir 1915 direkt intetsägende.

Minns att stora delar av omvärlden enbart kallar händelserna för det armeniska folkmordet – där kan man tala om att alla de andra drabbade grupperna fallit bort.

Att Paki Holvander har beröringsskräck till Seyfo ska inte få grusa värdet av denna utställning – den är gedigen och bred. Men helknasigt är det likafullt.

Publicerad 15 apr 2015 21:25

Känslosam utställning om folkmord invigd

Under onsdagskvällen invigdes utställningen om folkmordet på upp emot två miljoner kristna i det Osmanska riket för 100 år sedan.

Många hade samlats i stadshuset på onsdagskvällen när invigningen av utställningen Folkmorden 1915 öppnades. Det är en utställning med många starka bilder och filmsekvenser som väcker minnen av historier som besökarna hört berättas av äldre släktingar. Många är rörda, några torkar en tår.

– En del säger Seyfo, men det omfattar inte alla folkgrupper och därför har vi valt att kalla utställningen Folkmorden 1915, säger kommunstyrelsens ordförande Boel Godner (S).

Utställningen är ett samarbete mellan Södertälje kommun och de berörda folkgrupperna, Armeniska riksförbundet, Assyriska riksförbundet, Kaldeiska riksförbundet i Sverige, Pontiska grekers förening och Syrianska riksförbundet.

Representanter från de olika riksorganisationerna kommer också att bemanna utställningen under den tid den pågår. På onsdagen placerade de ljus i sand för att hedra och minnas alla de som mördades eller dog under sin flykt. Och för den tid de tvingades tillbringa i öknen under sin flykt.

– Det är viktigt att minnas och ta till sig det som hände. Så att det inte upprepas igen, säger Boel Godner, med tillägget att det kan kännas svårt med tanke på vad som händer just nu i det gamla Mesopotamien.

– Vi har nästan 30 000 människor här i Södertälje som har en relation till folkmorden. Det är en tredjedel av vår befolkning och därför är det viktigt att öka kunskapen hos alla i Södertälje. Vi kommer också att få lära oss mer den närmaste tiden, bland annat i skolorna, säger Boel Godner.

Elias Younan är hemspråkslärare på en av Södertäljes skolor. Han berättar om byn Zaz, om hur hans far, bara ett år gammal, lämnades att dö efter att alla närstående dödats eller drivits på flykt.

– En barnlös kvinna hittade honom och tog honom med sig. Hon mötte då en mulla som försökte ta barnet ifrån henne. Han kände igen kvinnan och visste att hon inte hade något barn. Men hon vägrade, berättar han.

På så vis räddades Elias Younans far från döden.

– Och efter fyra år kunde han återförenas med släktingar som överlevt. När jag var 14 eller 15 år minns jag att pappa åkte för att träffa kvinnan, som var muslim, säger han och fortsätter.

– Jag brukar säga att det finns goda människor inom alla religioner, säger Elias Younan, innan han skyndar iväg för att lyssna till något av de många föredrag och seminarier som hölls under invigningen.

Utställningen pågår till den 15 maj.

Från: Anders Q Björkman [mailto:anders.q.bjorkman@svd.se]

Skickat: den 1 april 2015 10:32

Till: SRF

Ämne: Re: Manifestation i samband med 24 april?

Tack för hjälpen! Min artikel publicerar i Svenska Dagbladets kulturmagasin söndagen den 12 april.

Vänliga hälsningar,

Anders Q Björkman
Biträdande kulturchef
SvD Kultur
Tel: 08-13 56 04
Mobil: 070-324 02 65
E-post: anders.q.bjorkman@svd.se
Twitter: @AndersQBjorkman

Den 31 mars 2015 22:09 skrev SRF <kansli@syrianska-riks.org>:

Hej Anders!

Jag ber om överseende med att skicka dig det önskade materialet.

Jag väntade med att det allt var spikat.

Jag bifogar olika skrivelsen angående aktiviteter/utställning som vi planerar om SEYFO, Folkmorden 1915 i samarbete med Södertälje kommunen och flera andra organisationer .

OBS! Gabriel är inte kvar i organisationen och mailen du skickar till studsar tillbaka och webbhotellet skickar det fördröjt vidare till förbundets kansli. Försättningsvis är det önskvärd att det skickas direkt till mig enligt nedan.

MVH
Syrianska Riksförbundet
V.Ordförande och ansvarig för Komiteen SEYFO 1915
ishakakan@hotmail.com
ishak.akan@syrianska-riks.org

Svd kultur söndagen den 12 april 2015 av: biträdande Kulturchef Anders Q Björkman

100 år sedan folkmordet i sönderfallande Osmanska riket

I dagarna är 100 år sedan ett folkmord inleddes i det sönderfallande Osmanska riket. Anders Q Björkman berättar historien om hur hans familj räddades tack vare att en liten by tog till vapen och försvarade sig.

”De var alla kristna och skulle därför dö”

I dagarna är 100 år sedan ett folkmord inleddes i det sönderfallande Osmanska riket. Anders Q Björkman berättar historien om hur hans familj räddades tack vare att en liten by tog till vapen och försvarade sig.

Flickan var 12 år gammal. En vårdag 1975 påbörjade hon tillsammans med föräldrar och syskon en bussresa på 155 mil, från hemstaden Midyat i sydöstra Turkiet till metropolen Istanbul i andra änden av landet. Det blev en natt i bussen och ytterligare en övernattnings i Istanbul. Därifrån tåg, via Västtyskland, hela vägen till Stockholm. I tusentals år hade rötterna varit djupt förankrade i den röda jorden i regionen kring Midyat. Nu skulle familjen slå rot på andra sidan jordklotet. Både mor och far hade redan fått anställning på Scania i Södertälje. De lämnade sina gamla liv som hemmafru och silversmed i hemlandet och över en natt förvandlades hela familjen om nio personer till invandrare.

Men det var 40 år sedan.

Nu reser vi i andra riktningen: från Stockholm till Midyat, som ligger i Turabdin, ”gudstjänarnas berg”, kärnland för kristna assyrier/syrianer i sydöstra Turkiet.

Flickan är nu vuxen, har blivit mor till mina tre döttrar. Vi åker tillbaka till hennes historia, till huset hon en gång bodde i, till kyrkorna i Midyat, till det 1 618 år gamla klostret Mor Gabriel utanför staden. Vi besöker byn Hah, där enligt legenden de tre vise männen reste ett monument som en hyllning till Maria på vägen hem från Betlehem. I dag står där en kyrka som ibland sägs vara världens äldsta. Vid floden Tigris hittar vi orten Hasankeyf, där människan har bott i 12 000 år och som dessvärre snart läggs under vatten om ett planerat dammbygge blir av. Vi reser till staden Mardin, där Zafaran-klostret ligger – äldre än kristendomen; i dess källare finner man spår från en soldyrkarreligion.

Detta mångtusenåriga kulturarv är överväldigande, särskilt för våra döttrar som blir varse en rik historia som också är deras. Deras morfar – *djiddo* på assyriska/syrianska – har gått bort strax före vår resa och behovet av att förstå sin egen bakgrund har börjat gro i dem. Här i Turabdin har mina döttrars assyriska/syrianska historia ett helt annat djup. I Sverige börjar den på 1970-talet i miljonprogrammet i södra Storstockholm. I tvåflodslandet Mesopotamien mellan Eufrat och Tigris börjar den för flera tusen år sedan. (Djiddo kallade sig för övrigt alltid syrian, varför jag härifrån väljer att enbart använda den benämningen på folkgruppen).

Mest av allt berörs vi av besöket i kyrkan i den lilla byn Ayn-Wardo. Byn ligger på en höjd och kyrkan är placerad som en liten fästning på kullens topp. Vi visas runt av en ung man som berättar vad som hände här för 100 år sedan, sommaren 1915, när *Sayfo* ägde rum. Sayfo betyder Svärdet och är den syrianska benämningen för det folkmord på kristna som ägde rum i Osmanska riket mitt under det första världskriget. I de flesta byar och städer i Turabdin kunde den kristna befolkningen inte försvara sig – de var inte förberedda och kunde inte i sin vildaste fantasi tro att deras grannar skulle ta livet av dem och plundra deras hem och butiker. Därför var de chanslösa när mördandet började.

Men i Ayn-Wardo planerade man tidigt för försvar inifrån kyrkans tjocka murar. Hit tog sig många från Midyat för att överleva, en natt för 100 år sedan.

Vår guide sveper med händerna över oss och säger:

– Ingen av er skulle ha funnits till om inte folket här i byn hade tagit till vapen och försvarat sig.

Hans finger stannar på mig:

– Ingen utom du.

Alla blir vi väldigt tagna, men han har rätt; jag är den ende av oss som är helsvensk och saknar rötter här. Övriga familjemedlemmars existens bygger på att deras syrianska anfäder och anmödrar överlevde för 100 år sedan.

Djiddo, morfar, och Qashto, mormor, föddes i början av 1930-talet, så de slapp uppleva folkmordet. Men deras föräldrar genomled det. De fanns där när människor fick sina magar uppsprättade eller halshöggs, radades upp för avrättning eller kastades ut från höjder, lik östes ner i grottor och brunnar, människor fördes ut på dödsmarscher i öknen eller till floden Tigris för att dränkas, kvinnor våldtogs och togs som sexslavar, barn ”adopterades” av förövarna.

Vår familj finns till tack vare dem som försvarade sig i Ayn-Wardo. Hur gick det till? Hur överlevde Djiddos och Qashtos föräldrar?

Det är vad denna berättelse ska handla om.

Folkmordet på armenier, assyrier, syrianer, kaldéer och andra kristna började i Konstantinopel, dagens Istanbul, den 24 april 1915. Där och då fördes 235 framstående armenier bort och dödades. Vid den här tiden stred Osmanska riket i första världskriget på Tysklands och Österrike-Ungerns sida. Mot sig hade man ententen – briter och fransmännen gjorde invasionsförsök i väster och i öster pressade ryssarna på. I denna utsatta situation, när nationalism dessutom hade börjat spira bland armenier, kom den kristna minoriteten att betraktas som femtekolonnare, potentiella förrädare.

Det var mot den bakgrunden som folkmordet ägde rum.

Städer och byar tömdes på sin armeniska befolkning som tvingades ut på marscher i öknen, officiellt för att människan skulle förflyttas. Ofta föregicks vandringarna av att männen fördes bort och dödades. De som gick i dessa dödsmarscher var alltså huvudsakligen kvinnor och barn. Många mördades, men många dog också av sjukdom, törst eller svält. Ibland slog rövarband till och stal både barn och ägodelar. Många av kvinnorna utsattes för våldtäkter.

Allt detta var ursprungligen riktat mot armenier, men ett citat som yttrades av en kurdisk hövding, eller möjligen av en osmansk officer, lever kvar i det allmänna minnet hos syrianer: ”Gul lök eller röd lök, vad är skillnaden? De är båda lök”. Med andra ord: armenier eller syrianer, vad var skillnaden? De var alla kristna och skulle därför dö.

Det är ingen lätt sak att sätta ihop en redogörelse för hur Djiddos och Qashtos föräldrar överlevde detta. Syrianer har inget nedtecknat – historien har i stället återberättats från generation till generation. Men

ibland har överlevande inte velat föra vidare sitt trauma och därför hållit tyst. Djiddo fick inte höra mycket om Sayfo av sina föräldrar, som båda dog när han fortfarande var ung.

Men Qashto brukade, när hon fortfarande levde, återge det hon hade fått höra av sin mor och moster. De hann inte fly från Midyat när mordvågen kom till staden, men lyckades ändå överleva. På något sätt hamnade de under en hög med mördade människor och klarade sig genom att själva spela döda. De beskrev fasan i att ligga bland döda som skurits upp och vars inälvor hade runnit ut.

Mest vämjelig var deras berättelse om hur mördarna slog vad om vilket kön det var på ett foster innan de sprättade upp magen på en gravid kvinna.

Men den syrianska kulturen är patriarkal och därför talas det ibland mer om fäder än om mödrar. Och efter intervjuer med släktingar är det Djiddos fars öden från 1915 som jag har fått tydligast bild av. Därför låter vi det här i första hand handla om honom – mina barns morfars far – och hans syskon.

Hans namn var Stayfo och han var den äldste sonen till Ziyane och hennes man, vävaren Hanne. Stayfo hade tre småbröder – Yusef, Isa och minstingen Shabo – och systern Qutso. Hon och Stayfo ska ha varit i stort sett jämgamla, mellan 12 och 15 år, när folkmordet sommaren 1915 kom till Midyat. Lille Shabo var 3–4 år gammal.

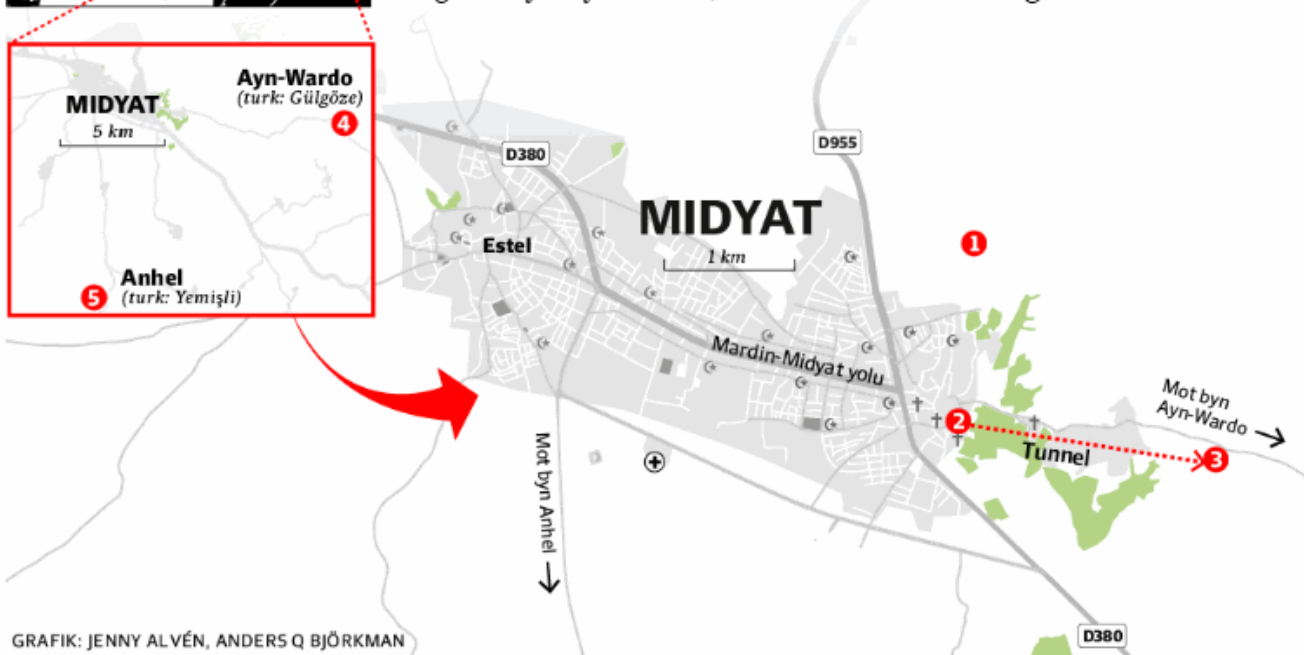
Den amerikanske missionären Alpheus N Andrus, som var stationerad i den större staden Mardin, höll noga uppsikt över händelserna under folkmordet och rapporterade om dem när han återvände till USA två år senare. Enligt honom arresterade regeringen sommaren 1915 ett 70-tal ledande män ur Midyats helt dominerande kristna majoritet. Efter tio dagar i fängelse bands de i grupper om fyra och fördes ut ur fängelset under förevändningen att de skulle ställas inför krigsrätt. ”Men i stället leddes de upp i bergen där de dödades brutalt”, skriver Andrus.

Några Midyatbor, som i hemlighet hade smugit sig efter, blev vittnen till mordet och spred sedan nyheterna i Midyat. Skräckberättelserna försatte staden i uppror. Samma kväll stormade en stor grupp kristna män regeringens vapenförråd i staden, skrämd iväg vakten och beväpnade sig. Enligt Alpheus N Andrus dödade de soldater, gendarmar och ämbetsmän i kasernerna och förberedde sig på den belägring de räknade med skulle komma som svar.

Så flydde de folkmordet

Under folkmordet 1915 angreps den assyriska/syrianska staden Midyat av osmanska soldater och kurdiska krigare och många i staden mördades. Men en natt för 100 år sedan lyckades många av dem fly till grannbyn Ayn-Wardo, där de kunde försvara sig och överleva.

GRAFIK: JENNY ALVÉN, ANDERS Q BJÖRKMAN

Regeringsrepresentanter skickade mycket riktigt soldater från Mardin och sände dessutom bud till kurdiska hövdingar i byarna runt omkring att ansluta. Lockbetet var att Midyat var relativt rikt – där kunde man räkna med plundringståg och att få med sig ett rejält krigsbyte.

Soldaterna och de kurdiska krigarna anföll i början av juli. De kristna Midyatborna försökte under tumultartade former försvara sig och höll stånd i en dryg vecka. Men när angriparna trängde in och gick från hus till hus för att mörda och plundra började försvaret bryta samman och många sökte skydd vid byggnader med stora muromgärdade gårdar. Ett antal volontärer från Ayn-Wardo – en by som alltså hade rustat för försvar – hade kommit till Midyat och försökte övertyga folket om att de måste fly, och att enda räddningen var att ta sig de elva kilometerna till deras by, för att där, innanför murarna, försvara sig.

Från ett hus i staden – som en familj vid namn Adoka ägde – fanns en naturlig flyktväg. Därifrån ledde ett tunnelsystem till klostret Abraham, någon halv kilometer utanför Midyat. Strax före mörkrets inbrott tog man sig ner i tunnarna. Alla hann inte in i dem, utan dödades när angriparna lyckades ta sig över murarna runt familjen Adokas hus. Säkerligen försvann också en och annan familjemedlem i paniken nere i underjorden. Det kan inte ha varit lätt att hålla reda på småbarnen i de becksvarta tunnarna.

De som kom upp i andra änden, vid klostret Mor Abrohom, fortsatte österut mot Ayn-Wardo.

Stayfo och hans familj hade i stället tagit skydd innanför murarna till ett annat kloster, Mor Sharbel, i stadens nordöstra utkant. Två syskon saknades dock – systemen Qutso och lille Shabo. Kanske hade de försvunnit i kaoset som uppstått då angriparna började tränga igenom? När solen gått ner och de som samlats på klostergården bestämde sig för att tåga österut mot Ayn-Wardo måste alltså familjens föräldrar, Ziyane och Hanne, besluta sig för att ge sig av utan två av sina barn.

De två grupperna – de som tog tunneln från familjen Adokas hus och de som gick från Mor Sharbel-klostret – strålade samman öster om Midyat, där de bildade en konvoj som i nattens mörker tog sig den dryga milen till Ayn-Wardo. Gamla och barn hade naturligtvis svårt att orka och de unga och starka fick hjälpa dem bäst det gick; bära barnen och stötta åldringarna. Konvojen besköts, men försvarades av volontärerna från Ayn-Wardo.

Väl framme och innanför Ayn-Wardos murar fick flyktingarna vatten och mat och därefter uppgifter fördelade på sig. Byborna hade varit försigkomna och redan när det första världskriget inleddes förstått att kriget förr eller senare skulle utgöra ett hot mot dem. Därför hade de förstärkt murarna runt byn och på olika sätt rustat för försvar. Alla fick bistå efter förmåga – till exempel valde en biskop att lägga undan sitt ämbete, sin biskopshatt och sin kräkla för att delta i striderna.

När Stayfo och hans familj anlände var mellan 6 000 och 7 000 syrianer förskansade i byn.

Anfallet mot Ayn-Wardo kom relativt snart. Kurdiska krigare, anförda av osmanska officerare och soldater, försökte storma byborna och de flyktingar som samlats där. Ganska snart blev det dock tydligt att Ayn-Wardo var en mycket bra plats att försvara sig ifrån, belägen på en muromgärdad höjd som byn var. Efter tre misslyckade stormningsförsök övergick det hela i en belägring som kom att vara i drygt två månader.

Byborna hade samlat på sig stora mängder mat och vapen, men eftersom ingen visste hur länge belägringen skulle pågå, fanns en oro för att det inte skulle räcka. Därför skickades hemliga nattpatruller flera gånger till den syrianska byn Anhel, söder om Midyat, för att fylla på förråd av vete, salt och krut. Anhel hade förskonats från mordandet på inrådan av Midyats kurdiske hövding Azizke.

Om han verkligen ville bespara Anhel-borna detta eller om planen var att anfalla också deras by när man klarat av Ayn-Wardo, vet vi i dag inte.

I månadsskiftet augusti–september började de kurdiska krigarnas stridsmoral sjunka och anfallarna försökte inleda förhandlingar för att få syrianerna att lägga ner vapnen. I den första fredstrevaren sändes en shejk från Mardin-trakten fram som medlare – han släpptes inte ens fram till eldlinjen. Någon vecka senare hämtade angriparna en syrisk-ortodox biskop och en präst från Mardin, men byborna ansåg sig förstå att dessa bara var utnyttjade och öppnade eld över deras huvuden.

En tredje medlare var Sarokhano, en kurd från byn Mor-Bobo som syrianerna hade förtroende för – och med rätta, skulle det visa sig. Även om många av förövarna under folkmordet var kurder, så fanns det andra kurder (och även yezidier) som i stället hjälpte sina kristna grannar. Sarokhano var en sådan

person. Han talade såväl kurdiska som syrianska och tilläts komma tillräckligt nära försvarsmurarna för att kunna göra sig hörd. Han ropade först på syrianska, ett språk de angripande krigarna inte förstod:

– Ge inte upp, fortsatt att strida!

Sedan, som ett skådespel för angriparna, hojtade han på kurdiska:

– Lägg ner era vapen och ge upp!

Uppenbarligen litade inte Sarokhano på att Ayn-Wardo skulle skonas om byborna la ner sina vapen. Det var också så de tolkade hans budskap; att de inte kunde lita på motståndarna och därför måste fortsätta att hålla stånd.

Men angriparnas kampvilja var nu verkligen bruten och i mitten av september ville de bara få ett slut på striderna. En fjärde medlare, en shejk vid namn Fathullah, sändes fram. Han var muhallemi – en folkgrupp som hade konverterat från kristendom till islam på 1300-talet – och hade vägrat att delta i massmorden och tvärtom skyddat kristna grannar mot våld och plundring. Ayn-Wardoborna litade fullt ut på shejk Fathullah och en fred kunde uppnås med honom som garant.

Hur livet hade tätt sig för Stayfo, hans föräldrar och två bröder i Ayn-Wardo under belägringen vet vi inget om. Men när striderna var över mot slutet av september vågade de och flera andra Midyatbor sig tillbaka till sin hemstad. På vandringen hemåt höll man ihop i stora grupper – än litade man inte på sin muslimska omgivning. Och flera av de kristna dödades trots att belägringen nu var över och en fred var sluten. Otryggheten bestod för syrianerna i flera år, men den värsta förföljelsen var ändå över.

Väl tillbaka försökte man börja om livet på nytt, men husen var plundrade och förstörda, människor var döda eller försvunna. Alla syrianer hade mist nära och kära, massor av barn var föräldralösa – en del av dem togs om hand i klostren av munkar och nunnor, andra fick bo hos släktingar. Ett okänt antal hade rövats bort och växte upp som barn i muslimska familjer.

Stayfos syster Qutso och lillebror Shabo var fortsatt försvunna. Hanne och Ziyane befarade att deras barn var döda, men efter några år fick familjen höra talas om att Qutso var vid liv. Rykten gjorde gällande att hon bodde i en annan by, att hon där var gift med en yezidisk man och hade fött tre döttrar. Och på något sätt återbördades Qutso till sin ursprungliga familj. Exakt hur är oklart, men det verkar som om hennes föräldrar fick hjälp av vänner i en muslimsk familj att hämta hem henne till Midyat – dock utan att hennes tre barn följde med.

När hon var åter hos familjen visade det sig att hon visste att lillebror Shabo levde! Han var fåraherde hos en kurdisk man inte långt ifrån där hon själv nyss hade bott. Kurden som Shabo vaktade får åt måste ha hittat pojken i kaoset som rådde i Midyat juli 1915 och tagit med honom hem. Qutso sökte upp sin lillebror för att övertala honom att följa med till Midyat – vilket inte var lätt; Shabo hade i stort sett glömt vem han var och vilket ursprung han hade. Enligt släktens berättelser upprepade han en kurdisk ramsa, som han fått lära sig, om att alla kristna borde halshuggas. Men Qutso lyckades få honom att överge fårhjorden och följa med. På något sätt övertygade hon honom om att hon var hans syster och att han inte alls var en kurdisk fåraherde, utan en syriansk pojke.

Efter sommaren 1915 var samexistensen mellan olika religiösa grupper i Turabdin rubbad. Syrianernas tillit till sin omgivning var mycket låg. Med åren blev det bättre, men innerst inne vågade de inte lita på sina muslimska grannar. Kristna och muslimer kunde arbeta tillsammans, möjligen hade man affärsrelationer, men de kristna släppte inte gärna en muslim in på livet, ville inte gärna låta andra än kristna komma in i deras hem eller kyrkor. Giftermål mellan grupperna vore – än i dag – en skandal och i stort sett otänkbart. Sayfo, folkmordet, blev ett trauma som inte släppte greppet om dem som klarat livhanken, ungefär som Förintelsen blivit för judiska överlevande.

Några syrianer startade om i storstäder som Izmir eller Istanbul. Många begav sig över gränsen till Syrien – även Stayfo, hans bror Yusef och pappa Hanne provade ett tag lyckan där, men återvände. En del tog sig till Irak eller fortsatte till Libanon och Iran. Turabdin-regionen började sakta tömmas på kristna.

I dag bor en spillra på omkring 3 000 syrianer kvar. I Sverige, framför allt i Södertälje, men också i Botkyrka, Västerås och andra städer, bor numera 100 000–120 000 syrianer.

En av dem som flyttade hit var Shabo, minstingen som överlevde Sayfo genom att bli kurdisk fåraherde. Han kom till Sverige som äldre och dog i Botkyrka 1987. Hit kom också barn och barnbarn till Qutso,

som hade gift om sig och fått barn med en syriansk änklings efter folkmordet. Hennes dotterson kom att bli ett av Lasermannens offer: han besköts i sin kiosk i Hägerstensåsen, skadades svårt och fick men för livet, men överlevde.

Ytterligare några som kom till Sverige, för exakt 40 år sedan denna vår, var alltså mina barns mor och hennes familj. Och nu har vår resa tillbaka till hennes rötter fört oss till Ayn-Wardo. Men besöket är över och vår guide, som också är ansvarig för kyrkan här, låser dess mäktiga port med en jättelik nyckel. Än i dag, ett sekel efter belägringen av Ayn-Wardo, liknar bykyrkan mer en försvarsborg med sina tjocka murar där uppe på höjden.

Men här finns knappt kvar någon församling längre. Turkiet har i stor utsträckning tömts på sin kristna befolkning, och efter 100 år av turkisk förnekelse och utan upprättelse för offren tycks nu turen ha kommit till Irak och Syrien. Efter att USA störtade Saddam Hussein 2003 började Iraks kristna utsättas för trakasserier och våld, och med inbördeskriget i Syrien har situationen för kristna där blivit näst intill outhärdlig. I somras lyckades extremisterna i IS inta Mosul i norra Irak och för knappt två månader sedan kidnappade de 200 assyrier/syrianer i några byar i norra Syrien.

IS halshugger, förstör kyrkor, tvångskonverterar och våldtar.

Det känns kusligt bekant. Vi går mot 100-årsdagen av folkmordet den 24 april samtidigt som tragedin alltså tycks upprepa sig. Risken är stor att Nineveslätten i Irak mister sin ursprungsbefolkning och att hela Mellanöstern – precis som en gång Turabdin – töms på sina kristna invånare.

TURKIET FÖRNEKAR FOLKMORD

Under folkmordet 1915 mördades 1–1,5 miljoner kristna (det råder osäkerhet om de exakta siffrorna) i Osmanska riket. Offren var huvudsakligen armenier, men också assyrier, syrianer, kaldéer och pontiska greker. De flesta offren dödades under åren 1915–1916, men förföljelserna fortsatte fram till 1923. Det Osmanska riket tömdes under dessa år i stort sett på sin kristna befolkning. Den svenska riksdagen erkände folkmordet 2010 och tidigare har Tyskland, Frankrike, Grekland, Argentina, Schweiz, Litauen, Italien, Kanada, Belgien, Polen, Nederländerna och Uruguay slagit fast att det var ett folkmord som ägde rum 1915. Även Europaparlamentet och FN har officiellt konstaterat detta.

I Turkiet förnekar man detta och förfäktar i stället uppfattningen att såväl muslimer som kristna utsattes för massakrer under den kaotiska tid då det osmanska imperiet föll samman.

Assyrier och syrianer

Assyrier, syrianer, kaldéer och araméer tillhör samma etniska grupp med ursprung i Turkiet, Libanon, Syrien, Iran och Irak. Många talar ett språk som man själv beskriver som suryoyo, men som formellt heter nyvästsyrisk (surayt) och är en talspråksvariant av nyarameiska. Många av dem talar också arabiska, turkiska eller kurdiska.

De flesta tillhör den syrisk-ortodoxa kyrkan, vars patriarksäte ligger i Damaskus och som sedan 1976 har ett ärkebiskopssäte i Södertälje. Kyrkospråket är klassisk syrisk, en dialekt av arameiska, Jesu språk. Skillnaden i hur man benämner sig grundar sig i en konflikt inom gruppen om dess egentliga ursprung. Assyrier säger sig härstamma från det forntida Assyrien, medan syrianer har en mer traditionell identitet, kopplad till kyrkan och baserad på det arameiska ursprunget.

Så minns man folkmordet

Redan på onsdag öppnar en utställning i Södertälje stadshus på temat 100 år sedan folkmordet i Osmanska riket. Arrangemanget inleds med seminarier klockan 18.00, där bland andra flera historiker och författare som har skrivit böcker om folkmordet medverkar. Bakom arrangemanget står Södertälje kommun, Syrianska riksförbundet, Assyriska riksförbundet, Armeniska riksförbundet, Kaldeiska riksförbundet samt Pontiska grekernas förening.

Under parollen "Tack Alma!" genomför svenskar armenier kvällen den 23 april en marsch från Skogskyrkogården för att hylla den svenska missionären Alma Johansson. Hon bevittnade folkmordet 1915 och räddade många människors liv.

På Sergels torg i Stockholm arrangerar Assyriska riksförbundet tillsammans med Armeniska riksförbundet och den pontiska föreningen Evxinos Pontos Stockholm, en stor gemensam manifestation på 100-årsdagen den 24 april.

SvD:s Anders Q Björkman berättar historien om hur hans familj räddades tack vare att en liten by tog till vapen och försvarade sig. I staden Mardin, där Zafaran-klostret ligger – äldre än kristendomen; i dess källare finner man spår från en soldyrkarreligion

I de flesta byar och städer i Turabdin kunde den kristna befolkningen inte försvara sig – de var inte förberedda och kunde inte i sin vildaste fantasi tro att deras grannar skulle ta livet av dem och plundra deras hem och butiker. Därför var de chanslösa när mordandet började.

4 Folkmordet på armenier, assyrier, syrianer, kaldéer och andra kristna började i Konstantinopel, dagens Istanbul, den 24 april 1915. Där och då fördes 235 framstående armenier bort och dödades. Vid den här tiden stred Osmanska riket i första världskriget på Tysklands och Österrike-Ungerns sida.

Folkmordet på armenier, assyrier, syrianer, kaldéer och andra kristna började i Konstantinopel, dagens Istanbul, den 24 april 1915. Där och då fördes 235 framstående armenier bort och dödades. Vid den här tiden stred Osmanska riket i första världskriget på Tysklands och Österrike-Ungerns sida.

5 Städer och byar tömdes på sin armeniska befolkning som tvingades ut på marscher i öknen, officiellt för att människan skulle förflyttas. Ofta föregicks vandringarna av att männen fördes bort och dödades. De som gick i dessa dödsmarscher var alltså huvudsakligen kvinnor och barn. Många mördades, men många dog också av sjukdom, törst eller svält. Ibland slog rövarband till och stal både barn och ägodelar. Många av kvinnorna utsattes för våldtäkter.

6 Allt detta var ursprungligen riktat mot armenier, men ett citat som yttrades av en kurdisk hövding, eller möjligen av en osmansk officer, lever kvar i det allmänna minnet hos syrianer: "Gul lök eller röd lök, vad är skillnaden? De är båda lök". Med andra ord: armenier eller syrianer, vad var skillnaden? De var alla kristna och skulle därför dö.

7 Turkiet har i stor utsträckning tömts på sin kristna befolkning, och efter 100 år av turkisk förnekelse och utan upprättelse för offren tycks nu turen ha kommit till Irak och Syrien. Efter att USA störtade Saddam Hussein 2003 började Iraks kristna utsättas för trakasserier och våld, och med inbördeskriget i Syrien har situationen för kristna där blivit näst intill outhärdlig. I somras lyckades extremisterna i IS inta Mosul i norra Irak och för knappt två månader sedan kidnappade de 200 assyrier och syrianer i några byar i norra Syrien.

1

2

3

4

5

Utställningen om folkmordet Seyfo invigdes i stadshuset. Medverkade gjorde bland andra Boel Godner.

Kommentera bild (0)

2015-04-15 21:01

Fotograf: Foto: Mats Andersson